

Norsk Fysisk Selskap

Historikk

Norsk Fysisk Selskap er bare 50 år gammelt. Det ble til i perioden 1950 – 1953 med tyngdepunkt ved Fysisk institutt på Blindern. Det er ikke så meget som er skrevet ned om tilblivelsen – og de fleste av de som var med på dette er døde. Det er derfor fortsatt en del av hendelsesforløpet vi er usikre på.

Denne historikken er basert på avisutklipp, referater som er gitt i Fra Fysikkens Verden, styreprotokoller og enkelte personlige nedtegnelser og innsamlet materiale.

Forut for dannelsen av NFS var det to selskaper eller foreninger knyttet til Universitetet i Oslo, som hadde samme formål som Norsk Fysisk Selskap – nemlig å formidle og øke interessen for fysikk. De to selskapene var:

1. Fysisk selskap, som besto i perioden 1909 – 1924.
2. Fysikkforeningen på Universitetet i Oslo, som ble startet i 1938.

La oss kort si litt om disse to foreningene og da særlig Fysikkforeningen som ble utgangspunktet for NFS. Det var nemlig de samme personer som satt i styret og ledet Fysikkforeningen fra starten og frem på 1940-tallet, som tok initiativet til Norsk Fysisk Selskap. Vi må heller ikke glemme at tidsskriftet Fra Fysikkens Verden startet som et tidsskrift for Fysikkforeningen.

Blindern høsten 2003
Thormod Henriksen

Fysisk Selskap

Det er lite kjent at det eksisterte et "Fysisk selskap" ved Universitetet i Oslo allerede i 1909. Det kom istand etter initiativ av professor Vilhelm Bjerknes og amanuensis Sem Sæland – to av gigantene i norsk fysikk.

Selskapet ble stiftet 4. mars 1909 med 37 medlemmer. Det hadde ialt 116 møter frem til 21. november 1924. Selskapet ble imidlertid aldri formelt oppløst.

Vi har selskapets møteprotokoll som er håndskrevet. Den foreligger nå som et Word-dokument og vil sannsynligvis bli tilgjengelig som en artikkel fra Fysisk institutt ved UiO.

Vi kan fortelle at det første styre hadde følgende sammensetning:

Formand: Professor O.E. Schiøtz
Viseformand: Professor V. Bjerknes
Sekretær: Amanuensis Sem Sæland

La oss så se hvilket formål en hadde med Fysisk selskap. Statuttene som ble vedtatt på møtet 18. mars 1909 inneholder følgende:

Love for Fysisk selskab

§ 1. Selskabets formaal er er at fremme og understøtte interessen for fysisk videnskab.

§ 2. Dette formaal søges naaet ved regelmæssige møder, hvor originalundersøgelser eller referater av aktuelle og klassiske arbeider paa fysikens omraade meddeles og diskuteres.

§ 3. Optagelse av medlemmer sker ved indvotering med simpel stemmeflerhed efter forudgaaende forslag eller anmeldelse til styret der fremlægger samme til avgjørelse i første regulære møde. Ved siden av de ordinære medlemmer har alle som ved Kristiania universitet studerer fysikk som

Vilhelm Bjerknes
(1862 – 1951)

Sem Sæland
(1874 – 1940)

hoved- eller bifag adgang til selskabets møder med samme rettigheder som et ordinært medlem undtagen stemmeret i Selskabets anliggender og uden forpligtelse til at erlægge kontingent.

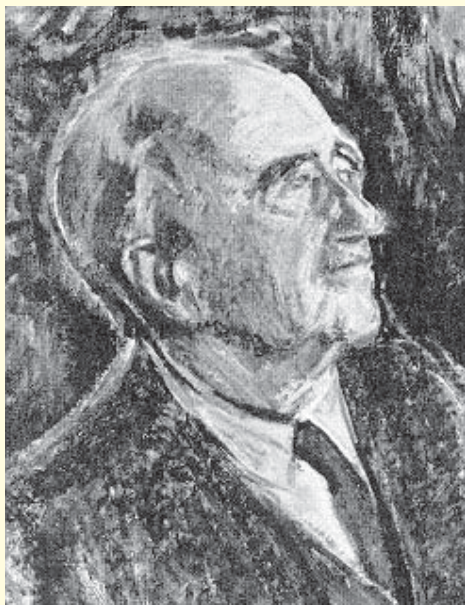
§10. Kontingenten er 1 krone pr. semester.

§11. Kortfattet referat av de enkelte møder samt medlemsfortegnelse føres av sekretæren i selskabets protokol.

Som en ser av statuttene var foreningens arbeid rettet inn mot foredragsvirksomhet. Ofte var det to foredragsholdere på et møte. Det var gjerne 7 – 8 møter per år – med topp virksomhet i 1914 med 14 møter og 1915 med 11 møter.

Fra Selskapets protokoll kan vi se; hvem som holdt foredrag – det var gjerne et lite resymè og av og noe om den den påfølgende diskusjon.

Møteprotokollen viser at V. Bjerknes hadde 7 fordrag – han hadde også foredrag i den perioden han var i Leipzig. Det var foresten flere meteorologer som bidro med foredrag – blant annet Th. Hesselberg (6 foredrag).

Lars Vegard
(1880 – 1963)

Det var uten tvil Lars Vegard som var den ivrigste foredragsholder. Hele 21 foredrag kan vi finne i protokollen.

Som rimelig er var det i første rekke de etablerte som holdt foredrag, men de lot også studentene slippe til. Allerede høsten 1909 var det foredrag av stud. real. Olaf Devik som refererte en avhandling (Om ætherens tæthed) av Oliver Lodge. I 1917 kom Devik igjen med sitt 6. foredrag (da som cand. real.). Professor Birkeland var død og foredraget hadde tittelen: **Demonstration i prof. Birkelands laboratorium av hans eksperimenter over nordlys, zodiakallys etc.**

En annen av kjempene i norsk fysikk som vi ofte fant på møtene med foredrag var Johan Holtsmark. Han var bare 19 år da han første gang holdt foredrag i oktober 1913.

Johan P. Holtsmark
(1894– 1975)

Holtsmark holdt ialt 6 foredrag i perioden 1913 – 1923.

Vi har nevnt at det var flere foredrag i meteorologi. Også geofysikk var med og kjemi. Vi kan nevne at Werner Werenskiold holdt 5 foredrag og at Ellen Gleditsch holdt 5 foredrag. La oss gjengi litt fra protokollen for møtet 28. oktober 1912.

Universitetsstipendiat Frk. Gleditsch: Om radioaktive transformationer.

Efter en liten historisk oversigt over de radioaktive fænomener gav foredragsholderen i korte træk en beskrivelse av de radioaktive transformationer og redegjorde for de love, hvorefter transformationerne foregår.

Derefter gikk Frøkenen over til at omtale de teorier, der var opstillet for at forklare fænomenerne, og nævnte da, hvorledes Rutherford, der var den første som gav en teori, for at faa en forklaring; måtte gjøre visse antagelser om de udsendte partikler, først længe efter blev det paavist, at disse hans forutsætninger var rigtige.

Endelig gav foredragsholderen tilslut en del eksempler paa, hvorledes teorien fuldstændig forklarer at det ene stof dannes av det andet inden de enkelte familier ved at der stadig avgives elektrisk ladede partikler.

Siste møte: fredag 21. november 1924

Prof. Sæland redegjorde for planene om skandinavisk fysikermøte sommeren 1925. Det kunde være praktisk at avholde et fælles møte for fysikere og geofysikere. Det første som maatte gjøres var at vælge en komité som i samarbeide med geofysikerne kunde utarbeide plan for møtet. Til komitémedlemmer blev valgt Norges 4 professorer i fysikk; professorene Bjerknes, Sæland, Vegard og Holtmark. Komitéen kunde selv vælge ind en eller flere medlemmer til foruten disse 4. For øvrig skulde komitéen undersøke betingelsene for at avholde møte i Kristiania eller Trondhjem.

Fysisk selskap hadde hele tiden et styre som besto av formann, viseformann og sekretær. Vi kan nevne de som var formenn. Det var:

1909: professor Oscar Emil Schiøtz
1910: professor Vilhelm Bjerknes
1912: professor Oscar Emil Schiøtz
1913: dr. Gabriel Holtmark
1914: dr. Lars Vegard
1915: professor Carl Størmer
1916: professor Oscar Emil Schiøtz
1917: overlærer Henricksen
1918: justerdirektør Daniel Isaachsen
1919: direktør Th. Hesselberg
1920: professor Lars Vegard
1924: Følgende styre ble valgt i februar:
formann: Lars Vegard
viseformann: Sem Sæland
sekretær: Jonathan Aars.

Fysikkforeningen

I perioden 1925 til 1938 finner vi ikke noen forening som samlet de fysikkinteresserte. I denne perioden var det fysikkutdanning i Oslo og på NTH i Trondheim.

Utover i 1930-årene vokste det frem et ønske om å gjenopplive en forening av fysikere. En slik forening skulle tilfredsstillere flere behov og gi fysikkinteresserte informasjon om fysikk og nye begivenheter på en populær måte – på et nivå som skulle gjøre det mulig for de med realartium å forstå det meste.

Dette førte til dannelsen av **Fysikkforeningen** ved Universitetet i Oslo. Den ble stiftet 25. november 1938. Den hadde som oppgave: *“Ved populære foredrag, demonstrasjoner og ekskursioner å orientere medlemmene i emner fra generell og anvendt fysikk og fra fysikkundervisningen i skolen”*.

De som tok initiativet var hovedfagstudentene ved Fysisk institutt sammen med instituttets personale og enkelte representanter for den høyere skole. Andre medlemmer kan optas etter forslag av et medlem og godkjenning av styret.

Foreningen hadde jevnlig møter med foredrag og ekskursioner. Vi kan nevne at i vårsemesteret 1939 var 7 foredragsmøter, 2 ekskursioner, semesterfest og deltagelse i møte i Polyteknisk Forening. Deltagerantallet varierte mellom 35 og 80.

Ved utgangen av vårsemesteret 1939 hadde foreningen 84 medlemmer.

Det første styret i Fysikkforeningen besto av:

**cand. mag. Vidar Risberg
amanuensis Jonathan Aars
cand. mag. Olav Netteland
cand. mag. Leif Arneng
cand. real. Sigurd Stensholt.**

Vi merker at J. Aars, som var sekretær i det siste styret i Fysisk selskap i 1924 også var med i det første styret i Fysikkforeningen i 1938. Videre kan vi nevne at Aars holdt festtalene både ved 10 års jubileet og 20 års jubileet i 1958.

Det var en pause i foreningens virke fra høsten 1942 på grunn av krigen. Virksomheten ble gjenopptatt i høstsemesteret 1945. Da fikk også foreningen et nytt styre med Gotfred Kvifte som formann.

Fra Fysikkens Verden

Samtidig med stiftelsen av Fysikkforeningen, kom tanken om et tidsskrift som kunne få utbredelse også utenfor Oslo. Det skulle ikke være et rent medlemsblad.

Selv om tidsskriftet utgis av Fysikkforeningen, var det å oppfatte som et selvstendig organ. Det fikk et redaksjonsråd med medarbeidere som bodde utenfor Oslo.

Tidsskriftet har hele tiden hatt navnet *Fra Fysikkens Verden*, og det aller første heftet (Hefte 1–2, Årgang 1) kom ut i 1939. Se forsiden til dette på neste side.

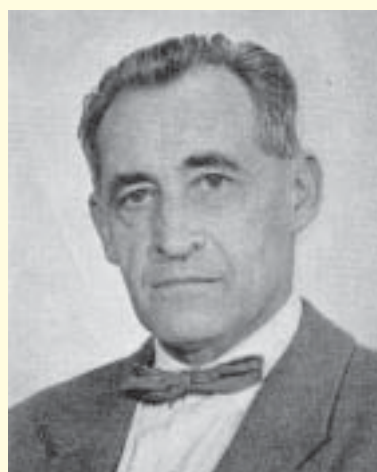
Redaksjonskomiteen var i starten *styret i Fysikkforeningen*. Dette ble forandret fra nyttår 1940. Da fikk tidsskriftet en valgt redaksjonskomitee. Egil Hylleraas ble redaktør og J. Aars og O. Netteland dannet sekretariatet. Fra Fysikkens Verden kom ut med 3–4 hefter i året.

Egil A. Hylleraas

Egil Hylleraas ble professor og leder av avdeling C – teoretisk fysikk på UiO i 1937. Hylleraas selv og studentene omkring ham var en viktig drivkraft når det gjaldt dannelsen av Fysikkforeningen, Fra Fysikkens Verden og Norsk Fysisk Selskap.

Hylleraas var den ansvarlige redaktør av FFV fra dets begynnelse til 1956. Han var viktig med hensyn til å få til fysikermøtene i 1950 og 1951 og han var formann i interimstyret og det aller første styret i NFS. Æresmedlem i 1964.

Jonathan Aars

J. Aars var i det siste styret i Fysisk selskap i 1924 – han var med i det første styret i Fysikkforeningen – han var med å danne Fra Fysikkens Verden og spilte en rolle i dannelsen av NFS.

Frontsiden til det aller første nummer av Fra Fysikkens Verden

Fra Fysikkens Verden

TIDSSKRIFT UTGITT AV FYSIKKFORENINGEN I OSLO

REDAKTØR: E. A. HYLLERAAS

SEKRETARIAT: FYSIKKFORENINGENS STYRE

J. AARS - L. ARNENG - O. NETTELAND

V. RISBERG - S. STENSHOLT

REDAKSJONSRÅD:

Alminnelig fysikk: S. KOCH - B. TRUMPY - L. VEGARD

Anvendt fysikk: J. B. BARTH - H. DAHL - N. H. MOXNES

Fysikk og kjemi i skolen: K. AANERUD - R. KREKLING - O. LINDSTAD

INNHOOLD

Egil. A. Hylleraas: Hvad vet vi om atomkjernene	3
J. Aars: Om båndspektrene og deres tydning	18
Odd Dahl: Om elektrostatiske høyspenningsgeneratorer..	41
Olav Netteland: Om stabilisering av høyspennings- anlegg ved hjelp av elektronrør	62
J. Cl. Nickelsen: Kringkasterne og bølgelengdespørsmålet	94
<i>Fysikk og kjemi i skolen:</i>	
O. Lindstad: Synsmåter og erfaringer fra fysikkunder- visningen	114
Thomas Neumann: Et polar glimosciloskop.....	122
Richard Krekling: En eksperimentertavle for under- visningsbruk	127

1939

HEFTE 1-2 - ÅRGANG 1

Etterkrigstid

Fysikkforeningen ved UiO startet opp igjen aktiviteten i høstsemesteret 1945. I slutten av 1940-årene hadde foreningen ca. 4 møter i semesteret. Det var gjerne veletablerte fysikere som holdt foredrag – også internasjonale. Medlemstallet var omkring 60 og jubileumsfesten i 1948 samlet 96 deltagere. All virksomhet var knyttet til Universitetet i Oslo. Etterhvert vokste det frem et ønske om å inkludere fysikere fra hele landet.

Det var trolig Fysikkforeningen, der Marius Kolsrud var formann i 1949, og gruppen rundt Hylleraas som tok initiativet til å samle fysikere fra hele landet til et møte. Det skulle være både foredrag, sosialt samvær og en diskusjon om mulighetene til å danne et Norsk Fysisk Selskap. Selv om vi ikke kjenner detaljene ble det arrangert to fysikermøter på Blindern som ble avgjørende for NFS.

Fysikermøtet i 1950

Fysikermøtet i 1950 var fra 8. til 10. juni. Til dette møtet hadde Hylleraas invitert Anna Beckman fra Uppsala for å holde et foredrag om "*Svenska fysikersamfundet*". Vi kan nevne at Hylleraas var til stede som norsk representant i 1945 da Svenska fysikersamfundet feiret sitt 25 års jubileum. Anna Beckman var på den tid sekretær for Svenska fysikersamfundet og samtidig redaktør av årboken "*Kosmos*".

Første dag på møtet holdt Anna Beckman foredraget som hun kalde "*Svenska Fysikersamfundet 30 år*". Hun fortalte at Svenska fysikersamfundet kom istand via en korrespondanse mellom juristen Sten Lothigius og fysikeren C.W. Oseen. Samfundet skulle samle fysikkinteresserte og det hadde første konstituerende møte 16. oktober 1920. Ordførande var C.W. Oseen. Han var opptatt av at Samfundet skulle utgi en årbok. Den "*skulle innehålla sammanfattande framställningar av aktuella frågor inom teoretisk, experimentell og teknisk fysik*". Årboken fikk navnet Kosmos. Den første Kosmos kom ut i 1921 og det kan være av interesse å nevne at aller første artikkel er "*Teorin angående den elektrolytiske dissociationen*" av Svante Arrhenius.

Antall medlemmer i Svenska fysikersamfundet var allerede i 1921 hele 445. Etter en stagnasjon og tilbakegang økte medlemstallet igjen og var i 1950 hele 670. Blant disse var det også 25 norske!

Anna Beckman
1885 – 1973

Anna Beckmans foredrag ble etterfulgt av en diskusjon om et tilsvarende selskap i Norge. Såvidt vi kan se var det stemning for dette.

Fysikermøtet i 1950 samlet ca. 80 deltagere fra hele landet. De kom fra Forsvarets forskningsinstitutt, fra Bergen og Trondheim.

Det ble holdt 21 foredrag. Abstracts av disse er å finne i *Fra Fysikkens Verden* for 1950. La meg i denne sammenheng fortelle at Olof Beckman, sønnen til Anna, var med til Oslo og holdt et foredrag om Van de Graaff generatoren i Uppsala. Han har vært en kilde til informasjon når det gjelder fysikermøtet i 1950.

Fysikermøtet ble avsluttet med en fest som ble arrangert av Fysikkforeningen.

3-dagers fysikermøte på Blindern

Ekspansjon i norsk forskning etter krigen

Programmet for fysikerkonferansen som åpnet kl. 10 i formiddag og avsluttes med stor fest lørdag, teller i alt 22 foredrag. Så fysikerne har harde dager foran seg i jubileumsbyen. Også andre interesserte kan følge foredragene i Store Fysiske auditorium på Blindern, enten de nå vil høre om aktive resonatorer i Cochlea eller om en pulset høyfrekvent ionekilde eller noe annet. Det er noe for enhver fysikers smak.

De yngre fysikerne på Blindern har tatt initiativet til 3-dagers møtet. Over Kjølen har en slik årskonferanse vært årvisst i lengre tid. Anna Bechman fra universitetet i Uppsala vil fortelle om Svenska Fysikersamfundet gjennom 30 år, og lørdag kl. 13 blir det diskusjon om å få opprettet et Norsk Fysisk Selskap.

Foredragsholderne er fra universitetene i Uppsala, Bergen og Oslo. Fra Forsvarets Forskningsinstitutt i Bergen og på Kjeller og fra Høgskolen i Trondheim.

Konferansen ble åpnet kl. 10 i dag med en kort tale av professor Egil Hylleraas. Han talte om ekspansjonen i norsk fysisk forskning etter krigen, og håpet at de mange unge forskere måtte få kontakt med hverandre. Jeg tror møtet vil gjøre det klart at forskningen er på marsj framover, også i nabolandet er det ekspansjon, sier fru Bechman, som selv redigerer fysikernes tidsskrift «Kosmos» og ved siden av utfører aktivt vitenskapelig arbeid. Dessuten har hun satt tre sønner til verden — alle fysikere.

Fysikermøtet i 1951

Det ble innkalt til nytt fysikermøte på Blindern i 1951. Vidar Risberg var, såvidt en kan forstå, leder for arrangementskomiteen.

På dette møtet ble det nedsatt et *midlertidig styre for dannelsen av et fysisk selskap i Norge*.

Dette interimstyret skulle ha representanter fra hele landet. Styret besto av:

prof. Egil A. Hylleraas (formann),

prof. Bjørn Trumpy (med Aadne Ore som varamann),

prof. Harald Wergeland (med prof. Roald Tangen som varamann),

forsknings sjef Leif Harang (med forskningssjef Gunnar Randers som varamann),

direktør Oluf Chr. Bøckman (med direktør Jacob. B. Barth som varamann).

Alle som var med i dette interimstyret er nå døde og vi har ikke noen opptegnelser fra det arbeidet de gjennomførte fra juni 1951 til juni 1953 da de kalte inn til årsmøte på Blindern.

Styret har tydeligvis arbeidet med statuttene for et norsk fysisk selskap. Vi må nevne at Universitetet i Oslo arrangerte Blindernutstillingen – og det tok tydelig tid fra arbeidet med Norsk Fysisk Selskap.

Årsmøte på Blindern 8. juni 1953

Stiftelsesmøtet

Det midlertidige styre – valgt på fysikermøtet i juni 1951 – holdt sitt første “årsmøte” på Blindern.

Dagsorden:

1. Beretning fra styret
2. Vedtagelse av dagsorden
3. Drøftelse og vedtagelse av statutter
4. Godkjenning av medlemsliste og innvotering
5. Valg av styre
6. Planleggelse av foredragsmøte 1953
7. Eventuelt

Hylleraas ønsket de fremmøtte velkommen og uttalte håpet om at:

“Selskapet fra nu av ville bli en aktiv organisasjon til beste for den fysiske forskning i landet”.

Referat fra møtet finner en i FFV 15, 90 – 96 (1953).

En vedtok at navnet skulle være:
“Norsk Fysisk Selskap”

Viktigste punkt i statuttene er:

“Å fremme og støtte forskning, opplysning og samarbeide på fysikkens område.”

Dette er fortsatt de to første paragrafene i statuttene

Vi kan merke oss at allerede på stiftelsesdagen hadde direktør Bøckman lyktes i å få til økonomiske bidrag fra en del bedrifter (Per Kure, NEBB, National Industri, Christiania Spigerverk og Nordisk Aluminiumsindustri), i alt 4000 kr.

Det ble starten på de kollektive medlemmer. De har gjennom årene gitt betydelige midler til selskapets drift.

Det ble invitert til fysikermøte i Bergen utpå høsten 1953. Det ble valgt inn 12 nye medlemmer på møtet, slik at det i alt var 56 medlemmer da NFS startet sin virksomhet.

Statuttene ble vedtatt. Det fremgår av disse at sammen med årsmøtet skal det – som regel – arrangeres et fysikermøte. Og slik har det vært gjennom mesteparten av de 50 år som har gått.

Personlig medlemskap i NFS forutsetter vitenskapelig, teknisk eller pedagogisk innsats. Nye medlemmer opptas på årsmøtet ved avstemming (om nødvendig skriftlig).

Interimstyret skulle fortsette til nyvalg som skulle finne sted på fysikermøtet i Bergen i november.

Statutter 1953

1. Selskapets navn er Norsk Fysisk Selskap.
2. Selskapet har til formål å fremme og støtte forskning, opplysning og samarbeide på fysikkens område.
3. Selskapet skal ha et styre som består av 5 medlemmer med 5 varamenn. Styremedlemmer og varamenn velges for hvert år. Styret velger selv sin formann, som fordeler selskapets oppgaver på styremedlemmer og varamenn. Styremøte holdes når formannen eller 3 av styremedlemmene krever det. Styret disponerer selskapets midler etter årsmøtets bestemmelser.
4. Ett av de møter selskapet holder i året skal være årsmøte, hvor valg av styre foretas. Samtidig med årsmøtet skal som regel arrangeres et fysikermøte.
5. Personlig medlemskap forutsetter vitenskapelig, teknisk eller pedagogisk innsats. Bedrifter eller institusjoner kan også opptas som medlemmer. En bedrift kan møte med det antall deltagere den ønsker, men har bare en stemme. Nye medlemmer opptas i selskapet på årsmøtet ved avstemning. Om det kreves skal avstemningen være skriftlig. Medlemmer av selskapet har rett til å foreslå nye medlemmer, men forslaget må være innsendt til styret minst en måned før årsmøtet, og styret skal sende skriftlig meddelelse til selskapets medlemmer om slike forslag. I tilfelle forfall kan et medlem sende sitt votum til styret.
6. Årsmøtet fastsetter en årlig medlemskontingent. De som etter skriftlig varsel unnlater å betale kontingent for mer enn to år betraktes som ikke medlemmer.
7. Disse statutter kan bare forandres ved beslutning på årsmøte eller etter forslag som minst en måned i forveien er sendt til selskapets medlemmer. Til slike forandringer kreves to tredjedels flertall av de avgitte stemmer, som kan være skriftlige for ikke-møtende medlemmer.

Det er sikkert en del som har interesse av å sammenligne disse statuttene med dagens. Derfor tar vi med de statutter som nå gjelder. De to første paragrafer er UENDRET ! Men det er betydelige forandringer i de mer "tekniske delene".

Statutter 2003

§ 1. NAVN. Selskapets navn er Norsk Fysisk Selskap.

§ 2. FORMÅL. Selskapet har til formål å fremme og støtte forskning, opplysning og samarbeid på fysikkens område.

§3. MEDLEMSKAP. Som individuelle medlemmer kan etter forslag fra ett av selskapets medlemmer, eller etter søknad, tas opp fysikere med avgangseksamen fra universitet eller tilsvarende utdanning, andre personer som har gjort seg særlig bemerket ved sin virksomhet innen fagområdet eller studenter i regulære fysikkrettede studier på universitets- og høgskolenivå. Medlemmer betaler en kontingent fastsatt av årsmøtet. Studenter betaler halvparten av denne. Studentkontingent gjelder til utgangen av det året avgangseksamen avlegges. Som kollektive medlemmer kan tas opp bedrifter og institusjoner som gjennom Norsk Fysisk Selskap gir bidrag til fremme av fysisk forskning. Medlemskap opphører dersom medlem, etter å ha fått skriftlig varsel, unnlater å betale kontingent. Æresmedlemskap kan innvilges personer som har innlagt seg særlig fortjeneste av selskapets virksomhet. Æresmedlemmer betaler ikke kontingent.

§ 4. STYRET. Styret består av:

- President (velges på årsmøte).
- Visepresident (velges på årsmøte).
- 7 representanter for faggruppene (velges av faggruppene).

Dessuten velges ett varamedlem. Faggrupperepresentantene har personlige varamenn. Styremøte holdes når presidenten eller 5 av styremedlemmene krever det. Styrets vedtak fattes på grunnlag av alminnelig flertall, idet presidentens stemme gjør utslag ved like stemmetall. For at et styrevedtak skal være gyldig, må minst 5 medlemmer være til stede. I den utstrekning det er hensiktsmessig, kan styresaker behandles ved sirkulasjon.

Norske Fysikkstudenters Forening og Norsk Fysikkråd har observatørstatus i Norsk Fysisk Selskap, og kan delta i styremøtene med én representant hver. Informasjon om styremøter og virksomhet sendes til deres respektive ledere. Styret kan ta opp individuelle og kollektive medlemmer, samt velge inn æresmedlemmer på grunnlag av bestemmelsene i paragraf 3. For innvalg av æresmedlemmer kreves enstemmig vedtak av styret. Styret avgir beretning overfor årsmøtet om opptak av individuelle og kollektive medlemmer og om innvalg av æresmedlemmer. Styret behandler de løpende saker som angår selskapet, og forbereder de saker som skal behandles på årsmøtet.

§ 5. ÅRSMØTET. Viktigere saker behandles på selskapets årsmøte, som innkalles av styret med minst 4 ukers varsel. Dagsorden og møtedokumenter skal sendes til medlemmene senest 2 uker før møtet. Dette blir gjort elektronisk (e-post) og samtidig blir informasjonen lagt ut på selskapets hjemmesider. Individuelle medlemmer og æresmedlemmer har adgang til å delta i årsmøtet med stemmerett, og kollektive medlemmer kan til årsmøtet sende en representant med stemmerett i likhet med øvrige medlemmer. På årsmøtet avgjøres sakene ved alminnelig stemmeflertall, idet presidentens stemme gjør utslag i tilfelle av like stemmetall. Om noen forlanger det, skal det holdes skriftlig avstemming. Ikke møtende medlemmer kan avgi skriftlig stemme ved brev eller e-post, innen 7 dager før årsmøtet.

Årsmøtet kan vedta resolusjoner om forhold som vedgår fysikken. Resolusjonene skal ha minst 2/3 av de avgitte stemmer på årsmøtet. Forslag til resolusjoner må ha vært sendt styret senest 4 uker før årsmøtet. Som reaksjon på uforutsette, viktige begivenheter kan et enstemmig styre vedta resolusjoner.

Styret skal på årsmøtet avgi beretning og framlegge regnskap for den foregående perioden. Styret framlegger på årsmøtet budsjettforslag for disponering av selskapets midler for neste to-års periode. På årsmøtet velges president, visepresident og ett varamedlem med funksjonstid 2 år og med adgang til gjenvalg. Faggruppene representanter og varamedlemmer velges av faggruppene for en 2-års periode og årsmøtet blir informert om resultatene av de faggruppevalg som har foregått i siste periode. Dersom årsmøtet ikke bestemmer noe annet, skal det nye styret tre i funksjon fra begynnelsen av det følgende kalenderår. På årsmøtet velges revisor og vararevisor, samt en valgkomite på 3 medlemmer, med funksjonstid to år.

§ 6. FAGLIG VIRKSOMHET I forbindelse med selskapets årsmøte skal det minst hvert annet år arrangeres et fysikermøte som faglig foredrags- og diskusjonsmøte. Etter behov bør det søkes arrangert symposier og spesialmøter av faglig art for grupper av selskapets medlemmer som har særlig interesser på vedkommende fagområde. Kollektive medlemmer har adgang til fysikermøtene og til symposier og spesialmøter med det antall representanter de ønsker. Selskapet bør, så fremt økonomien tillater det, utgi et fysisk fagtiddsskrift med innhold av faglig og orienterende art.

§ 7. STATUTTFORANDRINGER Statuttforandringer krever vedtak på årsmøtet med minst 2/3 av de avgitte stemmer. Ikke møtende medlemmer kan avgi skriftlig stemme, ved brev eller e-post innen 7 dager før årsmøtet. Forslag om statuttforandringer skal sendes styret senest 4 uker før årsmøtet, og styret skal sende disse til medlemmene senest 2 uker før årsmøtet. Dette blir gjort elektronisk (e-post) og samtidig blir forslaget lagt ut på selskapets hjemmesider.

NFS – medlemmer 8. juni 1953

Urmedlemmer

Aanerud K., lektor, Vahl skole, Oslo
Aars J. førsteamanuensis, Blindern
Aubert F., cand. real. Eidanger

Baarli J., cand. real. Radiumhospitalet
Barth J. B., direktør, A/S Hafslund
Bastiansen O., amanuensis, Blindern
Bjerke Bj., professor, NLH
Bradhe R., observator, Blindern
Bøckman Chr. O., direktør, A/S Per Kure

Dahl Helmer, ingeniør, Chr. Michelsen,
Dahl Odd, ingeniør, Chr. Michelsen, Bergen
Devik O., ekspedisjonssjef,
Enge H., førsteamanuensis, Bergen
Glimme K., dosent, Sjøkrigsskolen, Oslo
Grotdal T., cand. real., Bergen

Harang L., professor, UiO
Hole N., dosent, NTH
Holtmark G., dr. philos., Oslo
Holtmark J., professor, UiO
Hylleraas E., professor, UiO

Johnsen K., ingeniør, Chr. Michelsen

Kielland Chr.K., direktør, Norsk Hydro
Koch S., forskningssjef, FFI, Bergen
Kolsrud M., lektor, UiO
Kvifte G., dosent, UiO

Lindstad O., lektor, Frogner skole, Oslo
Lundby A., dr. IFA, Kjeller
Løchstøer W., amanuensis, UiO

Moxnes N., dr. philos. Rikshospitalet
Møller F., forskningssjef, FFI, Bergen

Netteland O., cand. mag. Radiumhospitalet
Norman N., universitetsstipendiat, UiO

Ore AA., dosent, UiO
Orlin J., amanuensis, UiB
Ormestad H., amanuensis, UiO

Randers. G., direktør, IFA, Kjeller
Risberg V., lektor, Tranås, Sverige
Romberg W., dosent NTH
Rosseland S., professor, UiO

Skavlem S., universitetsstipendiat, UiO
Stensholt S., lektor, Oslo
Stephansen N., direktør, Norsk Hydro
Storruste A., amanuensis, UiO
Sørensen S. O., dr. philos. UiO

Tangen R. professor, UiO
Trefall H., cand. real., UiB
Trumpy B., professor, UiB
Tønsberg E., Nordlysobservatoriet, Tromsø

Vegard L. professor, UiO
Viervoll H., dr. philos., Sentralinstituttet, Oslo
Wergeland H., professor, NTH
Westin S., professor, NTH

Øgrim O., lektor, UiO

De som er gitt i rødt ble valgt inn på møtet
8. juni 1953.

Som en ser av denne listen kommer "ur-
medlemmene" fra hele landet.

Fysikermøtet i Bergen 1953

Det aller første fysikermøte i NFS regi ble holdt i Bergen 12. – 14. november 1953.

12. november var det årsmøte – det vil si det var en fortsettelse av det årsmøtet en hadde på Blindern 8. juni.

Det var en stor og intens debatt om medlemskap og om hvem som skulle få være medlem.

Lars Vegard mente en måtte sette strenge krav til medlemskap. Alle forslag skulle være grunnlagt. I ettertid syntes denne diskusjonen noe fremmed (se de nyeste statuttene) – men debatten gikk nok på om NFS skulle være et slags vitenskapsakademi med vitenskapelige kvalifikasjoner – eller om det skulle være en forening som fremmet fysikk og som da tok opp alle fysikk-interesserte (kanskje mer i tråd med paragraf 2 i statuttene).

Faggrupper

På årsmøtet i Bergen i 1953, var en inne på tanken om å opprette avdelinger av NFS i Oslo, Bergen og Trondheim. Dette ble det aldri noe av, men i stedet fikk vi en oppdeling i faggrupper. Ideen bak dette er at de medlemmer som hører til et visst fagområde i fysikken skulle kunne arrangere egne møter der en i større grad kunne presentere mer spesielle foredrag enn det som egnert seg på de vanlige fysikermøtene.

I en periode hadde Selskapet hele 13 faggrupper, men alle var ikke aktive til enhver tid. Vi har nå en inndeling i 7 faggrupper.

1. Subatomær fysikk og astrofysikk
2. Rom-, plasma- og klimafysikk
3. Kondenserte faser, med atomfysikk
4. Industri- og energifysikk
5. Biofysikk
6. Undervisning og formidling (NFL)
7. Akustikk og optikk

Valg

Egil Hylleraas, som hadde vært formann i interimstyret fra 1951 og formann i selskapet fra 8. juni trakk seg på årsmøtet.

Møtet valgte nytt styre i NFS. En mente geografiske hensyn burde gjøres gjeldende. Styret fikk personlige vararep.

Styremedlemmer ble:

- B. Trumpy (H. Enge)
- H. Wergeland (S. Westin)
- R. Tangen (J. Baarli)
- O. Chr. Bøckman (J. B. Barth)
- O. Devik (A. Lundby)

Bjørn Trumpy

Bjørn Trumpy var president (formann) i NFS i perioden 1954 – 1957. Han spilte en betydelig rolle i norsk fysikk og i NFS i mange år. Han ble æresmedlem i 1972.

Fysikermøtet i Bergen samlet 55 deltagere, og det ble holdt 34 foredrag.

Møtet ble holdt i Chr. Michelsens institutts nye bygning. Professor Bjørn Trumpy ønsket velkommen og Odd Dahl holdt foredrag om *“Det planlagte europeiske samarbeid innenfor kjernefysisk forskning”* – CERN.

Trumpys foredrag ***“Fysikkens kår i 1953”***

Professor Trumpy holdt et foredrag som han kalte *“Fysikkens kår i 1953”*.

Trumpy så lyst på fremtiden til norsk fysikk. Han hevdet at i 1953 hadde fysikkfaget og forskningen *gode kår i Norge!* Det var den gang mange unge entusiastiske fysikere, og vi hadde to forskningsråd som støttet økonomisk. På utstyrssiden nevnte han at det var bygd Van de Graff-generatorer – Bergen

hadde et høyspenningsanlegg ved Haukeland sykehus til høyenergetisk stråleterapi. På Radiumhospitalet var det innstallert en 31 MeV betatron. Videre var det bygd en uranreaktor på Kjeller, som ble åpnet 30. juli 1951. Til sammen betydde dette gode arbeidsforhold, og det meste lå til rette for en spennende fremtid.

Tilstrømmingen til fysikkstudiet var gledelig stor. Vi kan tilføye at Trumpy ofte var entusiastisk, men det er helt klart at det var en positiv stemning blant norske fysikerne da NFS ble dannet.

Et historisk bilde fra Fysikermøtet i Bergen høsten 1953. I første rekke fra venstre ser vi Oluf Chr. Bøckman, Odd Dahl, Bjørn Trumpy og Egil A. Hylleraas (formann). I annen rekke ser vi fra venstre Lars Vegard, Sture Koch, Harald Wergeland og Jacob Barth. Noen vil kanskje gjenkjenne flere personer på bildet.

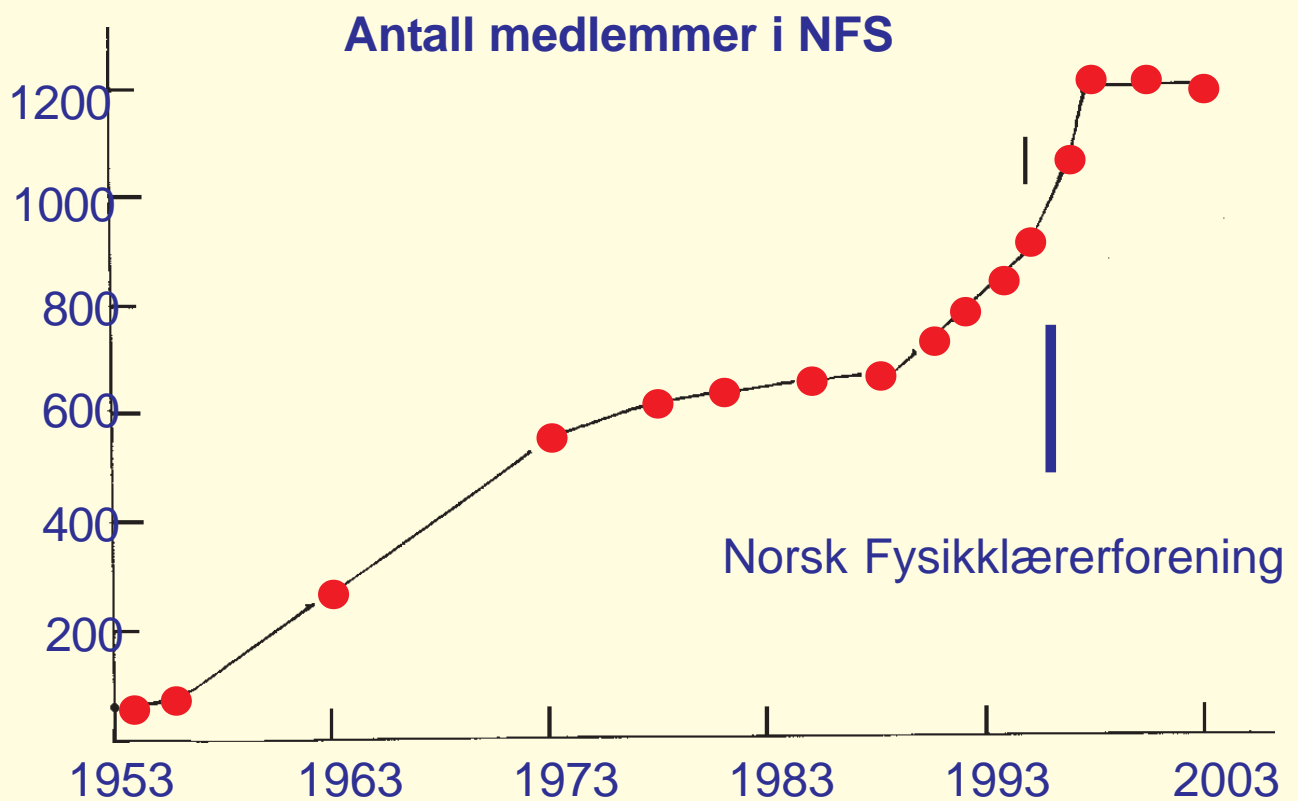
Medlemsutviklingen

På NFS "fødselsdag" 8. juni 1953 var det totalt 56 medlemmer – inkludert et par kollektive. Det var ingen kvinner med fra starten!

Medlemsutviklingen er vist i figuren under. Den var beskjeden de første 3 årene, men de neste 17 årene økte medlemsmassen med 27 – 28 pr. år.

Som en ser var det en viss stagnasjon i 1970- og 1980-årene, men vi fikk en betydelig øking i 1990-årene (omkring 80 pr.år), takket være dannelsen av Norsk Fysikklærerforening.

Ved 50-års jubileet i 2003 er det ca. 1200 mdelemmer og av disse er det 166 kvinner ! Dette er en gledelig utvikling. Vi har i det meste av selskapets historie hadde kvinnelige sekretærer – men det var først ved valget på årsmøtet 2003 at vi fikk en kvinne som president (se senere).

Figuren her viser hvordan tallet på medlemmer i NFS har utviklet seg gjennom de 50 år. Tallene som er gitt her er trolig noe for høye fordi vi ikke til enhver tid har oppdatert for frafall.

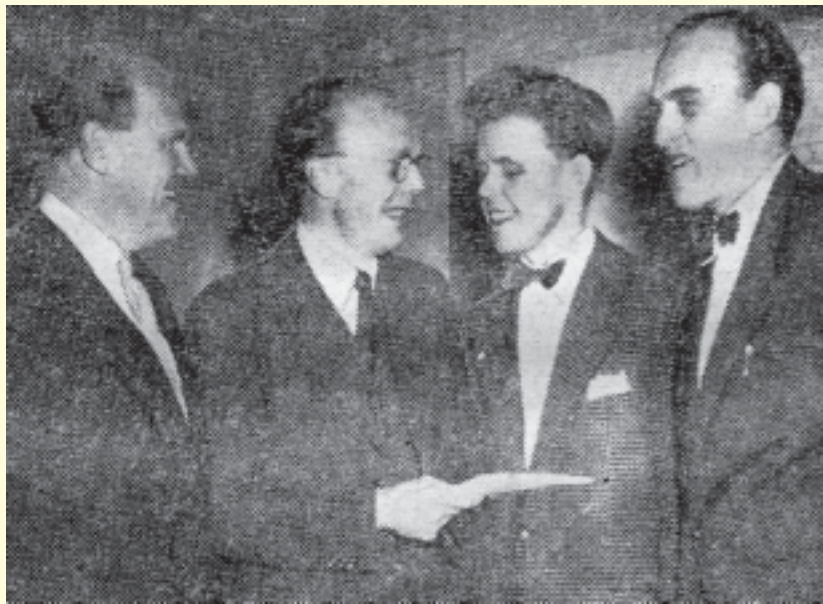
Historikkbiter Selskapets “liv” gjennom 50 år

1955 Oslo – Blindern

Fysikermøtet i 1955 samlet ca. 100 deltagere og det var 42 foredrag. Fungerende formann var Roald Tangen

Medisinsk fysikk fikk også en bred plass på møtet. Videre var det emner innen nordlysforskning.

Møtet var preget av kjernefysikk. Blant annet snakket Arne Lundby om “*Utvikling av atomenergi til sivil anvendelse*”

S. Westin

R. Tangen

A. Lundbye

J. Baarli

Et utvalg bestående av E. Hylleraas, R. Tangen og Aa. Ore hadde en tid utredet spørsmålet om NFS skulle utgi et eget norsk fysisk tidsskrift. De konkluderte med at NFS *ikke* skulle/burde utgi et eget tidsskrift. **I stedet ble det vedtatt at NFS skulle overta utgivelsen av *Fra Fysikkens Verden* – noe som skjedde med første nummer av årgang **18** i 1956.**

Det ble også redaktørskifte i FFV. Hylleraas sluttet etter en kjempeinnsats gjennom 17 år og Godfred Kvifte overtok.

Godfred Kvifte

Kvifte var redaktør i FFV i perioden 1956 – 1961.

1956 Trondheim

Fysikermøtet ble holdt tidlig dette året, allerede 7 – 9. mai. 20 nye medlemmer kom til og NFS hadde da 79 medlemmer.

1957 Oslo – Blindern

Nok et fysikermøte i mai. Johan P. Holtsmark ble valgt til ny president i NFS.

Johan P. Holtsmark

J. Holtsmark – som var en av Norges fremste fysikere gjennom tidene – var president (formann) i Norsk Fysisk Selskap en periode 1958 – 1960. Han ble valgt på fysikermøtet i 1957.

1958 – Bergen

Fysikermøte i mai. Det ble omtalt at en kunne vente svikt i kollektive medlemmer. I 1957 var det hele 17 kollektive.

1959 Oslo – Blindern

Denne gang var fysikermøtet lagt til september. J. Holtsmark var formann, men gikk sammen med R. Tangen og H. Wergeland ut av styret. Det nye styret ble: O. Chr. Bøckmann, J. Baarli, L. Harang, S. Skavlem og S. Westin – med sistnevnte som ny president.

Sverre Westin

Sverre Westin var president i 6 år i perioden 1960 – 1965. Han ble æresmedlem i NFS i 1972.

Selskapet fikk Ingerid Woldhaug (senere) Rognes som sekretær da presidentene kom fra Trondheim.

1961 – Trondheim.

Tidsskriftet Fra Fysikkens Verden er og har vært i økonomiske vanskeligheter. Det var til og med noen som var inne på tanken at det skulle gå inn.

Leif Harang, Håkon Wergeland og Marius Kolsrud dannet en komite som skulle fastlegge de krav NFS skulle sette for medlemskap. Komiteen ga sin innstilling på årsmøtet i Trondheim. Den gikk ut på at hovedfagseksamen fra Universitet eller teknisk høyskole skal kvalifisere.

Fra Fysikkens Verden Redaktørskifte

I 1962 fikk FFV ny redaktør da Haakon Olsen tok over etter Gotfred Kvifte. Dermed flyttet også redaksjonen fra Oslo til Trondheim. Bladet fikk en "teknisk medarbeier" (egentlig redaksjonssekretær) i Halvard Torgersen.

Bladet skiftet "layout" – bort fra den orangerfargete (16 x 24 cm) til cyanfarget (18,5 x 25,5 cm).

En annen permanent forandring kom til. På baksiden av bladet finner vi nå styret i NFS og redaksjonen i FFV – her fra 1962.

Norsk Fysisk Selskap

Formann: Professor dr. Sverre Westin

Styre: Direktør O. Chr. Böckman
Professor dr. Leiv Harang
Dr. philos. Anders Omholt
Dosent Steingrim Skavlem.

Selskapets sekretær: Ingerid Woldhaug,
Fysisk Institutt, N. T. H.
Trondheim

Haakon Olsen

Haakon Olsen var redaktør for tidsskriftet i 15 år. Han har videre vært styremedlem i NFS i mange år. For denne store innsatsen ble han æresmedlem i NFS i 1992.

Fra Fysikkens Verden

Redaktør: Professor dr. Haakon Olsen, N. T. H.

Problemspalten: Siv.ing. Richard R. Solem, N. T. H.

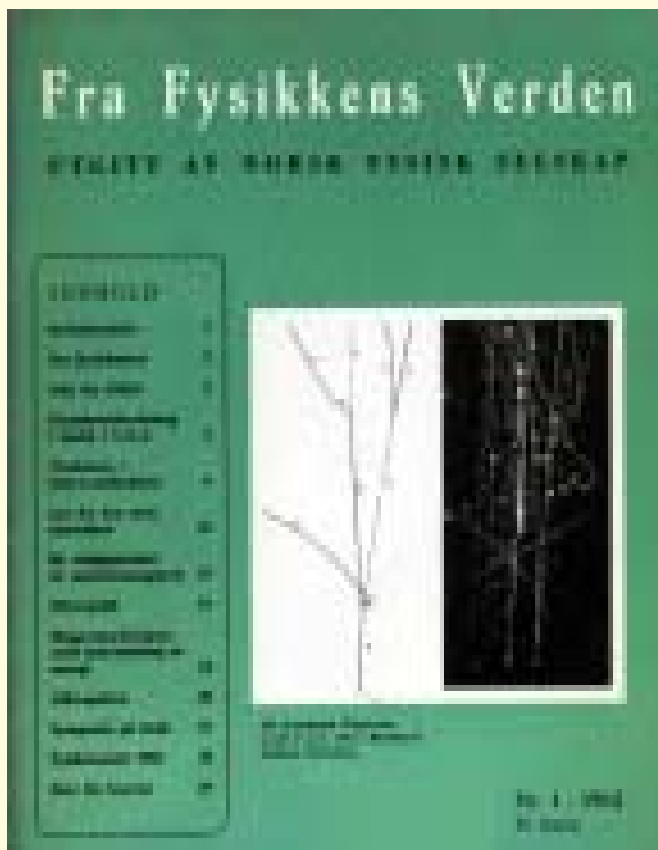
Redaksjonskomite: Rektor Finn Berntsen, Sverresborg skole, Trondheim.
Universitetslektor Wilhelm Løchstær, Universitetet på Blindern.
Dosent Steingrim Skavlem, Universitetet i Bergen.
Dr. techn. Helge Øverås, CERN, Genève.

Teknisk medarbeider: Laboratorieing. Halvard Torgersen, N. T. H.

Annonser: Laboratorieing. Halvard Torgersen, N. T. H.

Fra Fysikkens Verden utkommer kvartalsvis. Abonnement kan tegnes gjennom postverket eller direkte fra ekspedisjonen. Årsabonnement kr. 15,—.

Ekspedisjonens adresse: Fysisk Institutt, N. T. H. Trondheim.

Tidsskriftet forandret format da Haakon Olsen overtok som redaktør. Dette format beholdt en helt til 1987 da Øivind Holter og Finn Ingebretsen overtok redaktørjobben. Men fargen på frontside varierte en del!

1963 Bergen – Fana Folkehøyskole

På årsmøtet 1963 ble det vedtatt statutter som gjorde det mulig å velge inn æresmedlemmer. Samtidig ble Oluf Chr. Bøckman valgt inn som første æresmedlem i NFS. Selskapet var da 10 år gammelt og Bøckman holdt på dagen 8. juni en tale der han i korte trekk gikk gjennom forspillet til NFS og litt av hendelsene de første 10 år.

Oluf Chr. Bøckman

Oluf Chr. Bøckman ble første æresmedlem i NFS. Han deltok i dannelsen av Selskapet og særlig var han opptatt av å styrke dets økonomi. Det var hans fortjeneste at vi fikk de kollektive medlemmer. Han var også spesielt opptatt av å styrke økonomien for tidsskriftet FFV.

1964 – Oslo

NFS hadde nå 268 medlemmer og opplaget til FFV var 1200. Egil A. Hylleraas ble innvalgt som andre æresmedlem.

Styret besto av: S. Westin (president), N. Hole (visepresident), O. Chr. Bøckman, H. Trefall og Aa.Ore.

1966 – Oslo – Kjeller

På dette fysikermøtet var det en interessant debatt om norsk fysikk. Temaet “*Hva vil vi – Hva bør vi – Hva kan vi ?*” hadde som innledere Tore Olsen, Haakon Olsen og Bjørn Trumpy.

Njål Hole overtok etter Sverre Westin som president i NFS fra 1/1 1966.

Njål Hole

Njål Hole var president i perioden 1966 – 1969.

1968 – Tromsø

Fysikermøtet var for første gang lagt til Tromsø. Det var flere søringer som da for første gang fikk oppleve midnattsolen. Njål Hole var president og ellers ble Harald Sørum valgt inn i styret sammen med Nico Normann, Arnfinn Graue, Kristoffer Gjøtterud og Svein Sigmond.

1969 – Trondheim

Det kom forslag om å opprette Norsk Fysikkråd. Videre ble det vedtatt at NFS skulle søke medlemskap i EPS (European Physical Society).

Tormod Riste ble valgt til neste president etter Njål Hole. Hole holdt et innlegg der han mente NFS gjorde for lite for skolefysikerne.

Tormod Riste

Tormod Riste var president i hele 1970-årene. Han gjorde en betydelig innsats for NFS og ble æresmedlem i 1980.

Tormod Riste arbeidet på Kjeller og dermed ble styringen av NFS flyttet fra Trondheim. Samtidig med at Riste ble president, ble Gerd Jarrett sekretær for Selskapet.

Gerd Jarrett var sekretær helt frem til hun døde i 1995 – hele 25 år. Gerd ble æresmedlem i 1995.

1970 – Oslo

Årsmøtet vedtok at president og visepresident skulle være delegerte til EPS. Det ble valgt inn nye medlemmer til styret som fra 1. januar 1971 bestod av: Tormod Riste (president), Arnfinn Graue, Gunnar Kvifte, Thormod Henriksen og Ivar Svare.

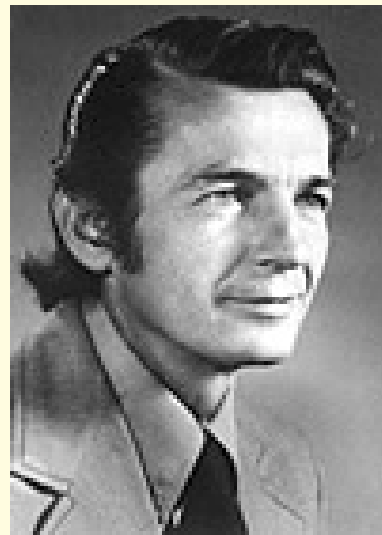
Gerd Jarrett

1972 – Tromsø

La oss først nevne at i mars 1972 holdt EPS sitt rådsmøte i Oslo. På fysikermøtet i Tromsø var det hele 105 deltagere. Sverre Westin og Bjørn Trumpy ble æresmedlemmer.

1973 – Trondheim

Medlemstallet var 1. juni 1973 kommet opp i 558. Det var dette året Ivar Giæver fikk Nobelprisen i fysikk (sammen med Leo Esaki, Japan og Brian D. Josephson, England). Ivar er det eneste medlem i NFS med Nobelpris.

Ivar Giæver

1974 – Oslo

Årsmøtet vedtok at Selskapet skulle gi rom for studentmedlemmer. Kontingenten for disse skulle være 50 prosent av fullt medlemskap.

1976 – Tromsø

Medlemstallet 31. mai 1976 var 607. På fysikermøtet i Tromsø var det 70 deltagere. Det var det inviterte foredrag av P.G. de Gennes som snakket om makromolekyler og polymerer. Professor J. King snakket om variasjon i solaktiviteten og deres innvirkning på været, og Egil Hesstvedt snakket om ozonlaget.

Vi kan nevne at NFS fikk brev fra Dansk Fysisk Selskap som trodde at vi feiret 25 års jubileum (det vis si at stiftelsen var i 1951!).

Redaktørskifte i FFV

Ved årsskiftet 1976/77 skjedde det redaktørskifte i FFV. Haakon Olsen takket av etter 15 år i redaktørstolen og Olav Steinsvoll overtok. Hallvard Torgersen (redaksjonssekretær) og Gudrun Gressman (sekretær) fortsatte arbeidet med den nye redaktøren.

Olav Steinsvoll arbeidet også på Insitutt for atomenergi (IFA – nå IFE) slik at det meste av aktiviteten var samlet på Kjeller.

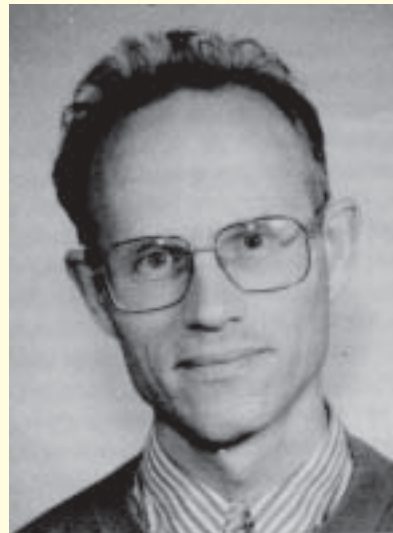
Olav Steinsvoll

1978 Vi får fysikkpriser

NFS har fra 1978 hatt gleden av å kunne dele ut priser i fysikk. Det har gjerne vært norske firmaer som står bak prisen, men det har vært NFS som har funnet frem til prisvinnerne. Prisene er gjerne en av hovedbegivenhetene på årsmøtene.

Det startet med en pris fra Norsk Data. Den skulle gå til fagområdet "partikkelfysikk" og ble utdelt ialt 10 ganger. Samtidig fikk vi en pris fra Simrad innen fagområdet optikk. Den er til nå delt ut 13 ganger. Det ble utarbeidet statutter for begge prisene. Styret oppnevner en komite som vurderer innkomne prisforslag og som finner frem til vinneren.

Jan Myrheim fikk den aller første pris NFS delte ut. Han fikk Norsk Datas pris i 1978. Jan Myrheim fikk videre, sammen med Jon Magne Leinaas, IBMs pris i 1991. Jon Magne Leinaas fikk Norsk Datas pris i 1983 – slik at de begge har fått 2 fysikkpriser – foreløbig som de eneste.

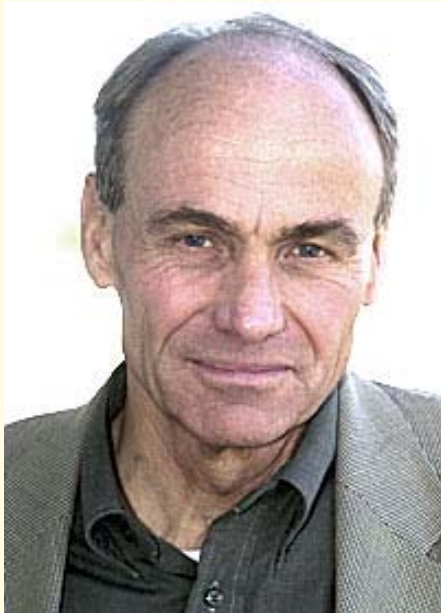

Jan Myrheim

Vi gir senere (side 31) en oversikt over alle priser og prisvinnere i perioden 1978 til 2003.

1979 – Bergen

På årsmøtet ble Eivind Osnes valgt til president. Han startet sin presidentperiode ved årsmøtets slutt. Eivind fikk dessuten Norsk Datas pris på årsmøtet.

Eivind Osnes

Eivind Osnes var president i NFS i hele 10,5 år. Han gjorde en betydelig innsats og ble æresmedlem i 1992.

1980 – Tromsø

Fysikermøtet var på ny lagt til Tromsø. Nordlysobservatoriet er 50 år. Tormod Riste ble æresmedlem og Halstein Høgåsen fikk Norsk Datas pris.

Hallstein Høgåsen får Norsk Datas pris av presidenten.

1981 – Redaktørskifte i FFV

Det ble et nytt redaktørskifte i FFV. Fra og med nr. 3 1981 (43. årgang). Olav Steinsvoll sluttet og inn kom Knut J. Knutsen og Hans Kolbenstvedt.

Styret i NFS og redaksjonen i FFV i 1983 er som vist under.

Norsk Fysisk Selskap

Formann: Dosent E. Osnes, Fysisk Institutt, Universitet i Oslo.

Styre: Dosent R. S. Sigmond, NTH, Trondheim.

Amanuensis Noralv Bjørnå, Universitetet i Tromsø.

Førstelektor T. Engeland, Universitetet i Oslo, Blindern.

Førstelektor K. Myklebost, Universitetet i Bergen.

Selskapets sekretær:

Gerd Jarrett, Fysikkavdelingen,

Institutt for energiteknikk, Boks 40, 2007 Kjeller.

Postgirokonto: 5 88 38 89.

Bankgirokonto: 5102.20.16001.

Fra Fysikkens Verden

Redaktører:

Høgskolelektor Knut Jostein Knutsen

Granlivn. 24, Uгла, 7000 Trondheim

Førsteamanuensis Hans Kolbenstvedt

Fysisk institutt, NLHT,

Universitetet i Trondheim, 7055 Dragvoll

Redaksjonssekretær:

Lab.ing. Halvard Torgersen, Universitetet i Trondheim, Norges Tekniske Høgskole, 7034 Trondheim-NTH.

Redaksjonskomite:

Førsteamanuensis Ove Bratteng, Nordlysobservatoriet, 9000 Tromsø.

Førsteamanuensis Alf Halsteinslid, Fysisk institutt, Universitetet i Bergen, 5014 Bergen.

Førsteamanuensis Kjell Mork, Fysisk institutt, NLHT, Universitetet i Trondheim, 7055 Dragvoll.

Forsker Jan Myrheim, NORDITA, NBI, Blegdamsvej 17, 2100 København Ø, Danmark.

Forskningsstipendiat Svein Sjøberg, Skolelaboratoriet, Fysisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo 3.

Forsker Olav Steinsvoll, Institutt for energiteknikk Boks 40, 2007 Kjeller

Fra Fysikkens Verden utkommer kvartalsvis. Abonnement kan tegnes gjennom postverket eller direkte fra ekspedisjonen. Årsabonnement kr. 50,00. Årsabonnement for studenter og skoleelever kr. 25,-.

Sekretær:

Gudrun Græsman.

Ekspedisjonens adresse:

Fra Fysikkens Verden

Fysisk Institutt, Universitetet i Trondheim

Norges lærerhøgskole

7055 Dragvoll

1982 – Stavanger

Første fysikermøte som er lagt til Stavanger. Det var 150 deltagere og to av gruppene i NFS presenterte seg. Det var biofysikk og som rimelig var petroleumsfysikk.

Norsk Datas pris for 1982 ble tildelt Torgeir Engeland og John Rekstad. FFV hadde nå et opplag på 1600. Utflukt til TRALFA og Utstein kloster.

1983 – Oslo

Fysikermøtet i Oslo hadde dette året hele 216 registrerte deltagere. Bjarne Nøst var formann i arrangementskomiteen.

Selskapet var nå 30 år. I den anledning hadde presidenten (Eivind Osnes) et innlegg i FFV. Han viser til statuttens paragraf 2 som sier at NFS` oppgave er *“å støtte forskning, opplysning og samarbeid på fysikkens område”*. Osnes mente Selskapet oppfyller denne paragrafen ved:

1. Å arrangere fysikermøter
2. Ved å stå for utgivelsen av FFV
3. Ved å delta i internasjonale organisasjoner som EPS og IUPAP.

Osnes peker på at NFS er frittstående og har ingen formell innflytelse på forskningspolitiske beslutninger (den rollen har Norsk Fysikkråd).

1984 Vi deltar i Fysikk-OL

I 1984 deltar vi for første gang i Fysikk-olympiaden. Det var den “XV International Physics Olympiad” som ble holdt i Sigtuna, Sverige. Det var ialt 20 nasjoner som deltok deltok og hver nasjon kan stille med 5 deltagere. Norske ledere var Ingerid Hiis Helstrup og Vidar Horsfjord.

For å plukke ut de 5 deltagerne ble det holdt uttakings-konkurranse der det deltok 56 gymnasiaster

1984 – Bergen

På årsmøtet i Bergen ble Norsk Datas fysikkpris delt ut til Bjørn Wiik. Han var en fremragende partikkelfysiker og fikk prisen for oppdagelsen av gluonet.

Bjørn H. Wiik
(1937 – 1999)

1985 – Tromsø

På årsmøtet i Tromsø ble det en opphetet debatt om det amerikanske stjernekrigsprogrammet “Star wars”.

Kristoffer Rypdal (Åge Skøelv, John Wyller og Alf Harbitz) fremmet et resolusjonsforslag som gikk ut på at *“årsmøtet i NFS innstendig oppfordrer den norske regjering til å arbeide for en øyeblikkelig stans i planene om et rombasert strategisk forsvar”*.

Svein Sigmond (som var vikarierende president) kom med motforslaget: *“årsmøtet ønsker ikke å uttale seg om det strategiske forsvarsinitiativ”*. Sigmonds forslag var basert på at NFS skal være upolitisk. Debatten endte med votering der Sigmonds forslag ble vedtatt med 35 stemmer mot 22.

Gjølterud, Hemmer og Riste er oppnevnt som rådgivende komite for menneskerettighets-spørsmål vedrørende fysikk og fysikere.

1986 – Trondheim

På årsmøtet ble det vedtatt noen endringer i statuttene. Det heter nå: Årsmøtet kan vedta resolusjoner med minst 2/3 flertall av de avgitte stemmer. Resolusjonen skal være sent styret minst 3 uker før årsmøte. Som reaksjon på uforutsette, viktige begivenheter kan årsmøtet dog vedta resolusjoner som er fremlagt av et enstemmig styre senere enn ordinær frist.

Redaktørskifte i FFV

Knut Jostein Knutsen og Hans Kolbenstvedt sluttet med årgang 48, 1986. Fra 1/1 1987 overtok Finn Ingebretsen og Øivin Holter som redaktører. Tor Langeland ble redaksjonssekretær – en rolle som snart gikk til Bertil Grimeland og så til Karl Måseide.

Det ble også en endring i layout. Det gikk over til A4-format. Front og bakside fikk delvis farger som har variert fra årgang til årgang. Et eksempel på forside fra 1989 er vist på neste side.

Øivin Holter

Finn Ingebretsen

Brev til Kringkastingsrådet

På årsmøtet i Oslo 1988 fremmet Finn Ingebretsen og Tormod Riste et forslag om å sende et brev til Kringkastingsrådet om NRKs dekning av emner innen fysikk. Styret i NFS sendte et brev, der det blant annet sto:

“Etter vår mening får ofte dekningen av naturvitenskapelige emner en form som er preget av faglig begrepsforvirring og gis en journalistisk vri som kan føre til misinformasjon og ubegrunnede skremslar for almenheten. Videre stilles ofte fagfolk i miskreditt hvis de ikke bekrefter journalistens konklusjoner.”

Brevet pekte konkret på dekningen av Tsjernobyl-ulykken, og på programmer om ozonlaget og drivhuseffekten. Det ble foreslått at NRK burde legge mer vekt på faglig kompetanse og vurdere den på linje med journalistisk dyktighet i ansettelsessaker.

Brevet ble unådig mottatt, men Thormod Henriksen ble invitert til Kringkastingsrådets møte og holdt et innlegg om “Medier og miljøfysikk” – uten at det satte noen spor etter seg

Fra Fysikkens Verden

- Uansvarlig og farlig k

Nr. 1 - 1989

51. årgang

Utgiver:
Norsk Fysisk Selskap

Redaktører:
Øivin Holter
Finn Ingebretsen

Innhold

Årsmund Sudbø:
OPTISKE FIBRER – sin revolusjon
i telemettet 0

Tom Henning Johansen:
KVASIKRYSTALLER - II 10

Eindre Lillethun:
BIG BANG i miniformat 19

In Memoriam: Ivar Holwech 2

In Memoriam: Kjell Busdal 2

Fra Redaktørene 3

FFV-Panetet: Eindre Lillethun 3

Tim i FFV 4

Hva skjer 4

Indeks 1988 13

Nytt fra NPS 24

Årsmøte 1989

Nye medlemmer

Blå medlem av EPS

Fysikermøtet i Bergen

Påmeldingskjema

Forsiktig program

ISSN-0015-0247

En forside av FFV – som blant annet omfatter den miljødebatt som fulgte etter fysikermøtet i 1988 og NSF's brev til Kringkastingsrådet.

1988 – Oslo

Til årsmøtet hadde Annik Magerholm Fet sendt inn et forslag om å opprette et *Kontaktnett for kvinnelige fysikere*. Forslaget ble godt mottatt og Annik Magerholm Fet ble kontaktnettets første leder. Kontaktnettet representerte noe nytt – ikke bare i NFS – men i alle de fysiske selskaper vi kjenner til.

Annik Magerholm Fet

1990 – Tromsø

Medlemstallet gikk betydelig opp i løpet av året og det var nå 746 medlemmer.

Det skjedde en del endringer i styret ved valget. Marianne Foss kom inn i styret som den første kvinne (Unni Pia Løvhaug hadde vært varamedlem en tid). Thormod Henriksen ble valgt til neste president og Egil Leer kom inn i styret.

Marianne Foss

1989 – Bergen

Det var 129 deltagere på fysikermøtet i Bergen. Det ble holdt 43 foredrag. Dette var forresten året for "kald fusjon"!

Selskapet hadde nå 699 medlemmer og kontaktnettet for kvinner hadde 59 medlemmer.

I NFS som andre organisasjoner ble lederen av styret kalt formann. En kort periode ble det endret til leder inntil årsmøtet i 1989 bestemte å endre betegnelsen *president*. Vi har i denne gjennomgangen brukt denne betegnelsen på alle de tidligere 7 formennene i NFS.

Marianne Foss ble den første kvinne som ble valgt inn i styret til NFS.

Thormod Henriksen

Thormod Henriksen var president i NFS i 8 år – gjennom det meste av 1990-tallet. Han ble æresmedlem i 2000.

1991 – Trondheim

Styret består nå av: Thormod Henriksen (president), Johan Stadsnes (visepresident), Egil Leer, Haakon Olsen og Marianne Foss. Jan Vaagen ble formann i Norsk fysikkråd og Bjørn Berre ble viseformann.

I fysikkolympiaden på Cuba fikk Morten Kloster gull (han ble totalt nr. 10). Dette er den beste norske innsatsen noen gang.

Undervisningsprisen blir til

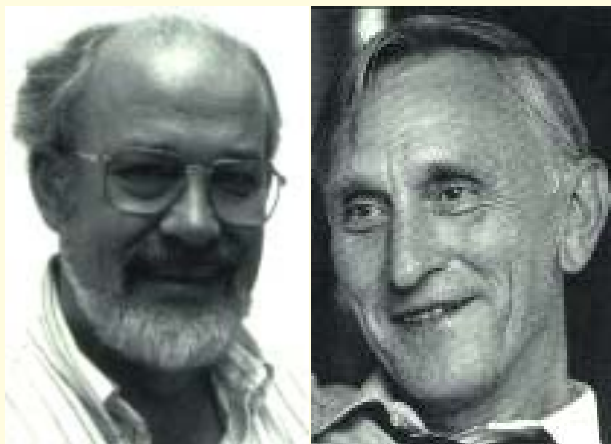
Årsmøtet fattet vedtak om at Selskapet skulle utdele en *undervisningspris*. Det var i lengre tid satt av midler til en slik pris. Vi gikk til og med til det skritt å oppfordre medlemmene til å betale 100 kr mer enn kontingenten et år. Det førte til et betydelig beløp.

Vi fikk dessuten støtte fra Cappelens forlag, NKI-forlaget, Norsk undervisningsforbund og Statoil. Dette førte til et fond der avkastningen hvert annet år skulle brukes til en undervisningspris. Den deles ut til en eller flere for fremragende undervisningsinnsats i videregående skole.

1992 – Stavanger

Karl Måseide er blitt redaksjonsekretær i FFV. På årsmøtet ble Eivind Osnes og Haakon Olsen æresmedlemmer.

IBMs pris til kondenserte fasers fysikk gikk til Jens Feder og Torstein Jøssang.

Jens Feder

Torstein Jøssang

1993 – Oslo

Dette var kanskje et "kvinneår". I forkant av fysikermøtet arrangerte Kontaktnett for kvinner et eget møte med tittelen "*Klart det går*".

Det var nå to kvinner med i styret – Marianne Foss og Anne Grete Frodesen.

Den første undervisningspris deles ut til Ingerid Hiis Helstrup.

Ingerid får Undervisningsprisen

1995 – Tromsø

På årsmøtet i Tromsø ble det vedtatt at en skulle opprette et interimstyre for å arbeide med planene om en Norsk Fysikklærerforening. En hadde allerede en faggruppe for undervisning (av enkelte kalt FUN), men mange ønsket en mer selvstendig forening for alle fysikklærere – spesielt de som var knyttet til videregående skole.

På årsmøtet ble også Gerd Jarrett æresmedlem i NFS. Sykdom hindret Gerd i å være tilstede og hun fikk sitt æresdiplom på sykehuset bare kort tid før hun gikk bort. Gerd hadde vært Selskapets sekretær i 25 år. Hun var en inspirasjonkilde for oss alle med sitt smittende humør. Hun kjente nesten alle medlemmene i NFS og var midtpunkt i de fleste styremøter, årsmøter og fysikermøter.

1995 – Ny sekretær i NFS

Tove Svendby

Tove Svendby ble ny sekretær etter Gerd Jarrett. Det var heldig for NFS, men kjedelig for doktorgradsarbeidet hun hadde startet på.

Eimund Aamot

Foreningen har nå ca. 400 medlemmer. De arrangerer landskonferanser og gir ut sitt eget blad (Fysikklæreren). De er selvsagt å finne på Internett. Se <http://fysikk.hfk.vgs.no/>

Det er også Norsk fysikklærerforening som har overtatt ansvaret og gjennomføringen av den norske deltagelsen i Fysikk-OL.

1996

Dette ble et minneverdig år for NFS – Norsk fysikklærerforening ble stiftet og NFS var ansvarlig for Fysikk-OL.

Fysikk-OL i Oslo 1996

Norsk fysikklærerforening

På årsmøtet i Trondheim gikk faggruppen for undervisning inn, og Norsk Fysikklærerforening ble stiftet.

Foreningen skal fremme faglig og pedagogisk utvikling innen norsk fysikkundervisning.

Den er organisert som en faglig gruppe i Norsk Fysisk Selskap. Den har egen formålsparagraf og egne statutter.

Foreningens første styre ble: Eimund Aamot (leder), Sigrud Skogan (nestleder), Carl Angell (sekretær) og Einar Oterholm (finans.).

Turen var kommet til Norge. Vi skulle arrangere den 27th. International Physics Olympiad. Den gikk av stabelen i Oslo fra 30. juni til 6. juli.

Det var et stort arrangement vi hadde påtatt oss. Det skulle lages oppgaver – både teoretiske og eksperimentelle – og de skulle oversettes til nær alle språk. Noen av de største oppgavene var å få til den økonomiske bakgrunn for det hele.

Arnt Inge Vistnes

Arnt Inge Vistnes var leder for hele arrangementet. Det var 260 deltagere fra 55 land. Vi er imponert over innsatsen til arrangementskomiteen. Svært mange hjalp til som oversettere og guider og de fleste ved Fysisk institutt ved UiO var involvert.

De teoretiske oppgavene var laget av Per Chr. Hemmer og laboratorieoppgavene var laget av Tom Henning Johansen, Børge Holme og Arnt Inge Vistnes.

I alt kunne en oppnå 50 poeng og kineseren Yurun Liu fikk 47,5 poeng som best. Beste norske deltaker kom på 122. plass og som nasjon kom vi på 33. plass – dog foran både Finland, Danmark og Sverige.

1998 – Oslo

Fysikermøtet i Oslo dette året ble spesielt fordi en stor del av fysikerne var i streik. Lederen i arrangementskomiteen, Steinar Stapnes, var i streik og ble like så godt plassert som streikevakt som skulle hindre de streikende i å delta på møtet !

På dette fysikermøtet var **“Nordic-Baltic Group”** invitert og alle de nordiske landene + Estland Latvia og Litauen hadde representanter til stede.

Denne gruppen ble dannet etter initiativ av Nordita i 1996. De nordiske fysiske selskaper forsøker å støtte de fysiske selskapene i Estland, Latvia og Litauen. Disse selskapene sliter med dårlig økonomi og små ressurser. Vi har blant annet hjulpet Litauen og Latvia når det gjelder medlemskap i EPS.

Steinar Stapnes

Steinar Stapnes ble valgt til ny president på årsmøtet. Han tok over 1/1 1999. Samtidig ble det skifte i sekretærjobben og Heidi Bruvoll ble ny sekretær for NFS.

Heidi Bruvoll

2003 – Oslo

Et stort og vellykket fysikermøte ble holdt på Sundvollen i et fantastisk sommervær. Det var historisk sus over valget da Anne Borg ble valgt til Norsk Fysisk Selskaps 10. president.

Anne Borg blir valgt til president etter Steinar Stapnes

På samme måte var det sus over valget av Otto Øgrim som det 10. æresmedlem i Selskapet.

Otto Øgrim

NFS bidrar til at vi nå har et nettsted med informasjon om fysikk. Det kan gi enhver tilgang til interessante emner. Se: www.fysikknett.no

Fysikkpriser

Norsk Fysisk Selskap har siden 1978 hatt gleden av å kunne dele ut fysikkpriser. Alle prisene består av et beskjedent pengebeløp, men det er helt klart en ære å få en slik utmerkelse. Det har vært en feststund på årsmøtene når prisene blir delt ut. I senere år har alltid prisvinnerne holdt et foredrag i tilknytning til det arbeid som ligger bak prisen.

De fleste prisene har vært knyttet til bestemte fagområder, noe som betyr at det er en del fysikere som aldri har kunnet komme i betraktning for en pris.

Vi strevde i flere år med å få til en pris fra Norsk Hydro – og nå har vi "*Norsk Hydros Birkelandpris*". Både Norsk Hydro og Birkelands navn er knyttet til denne prisen, som går til fremragende innsats i fysikk – intet bestemt fagområde er prioritert.

De prisene vi har hatt, er gitt av Norsk Data, Simrad Optronics, IBM og Norsk Hydro. I tillegg har vi en undervisningspris der grunnlaget er lagt av Selskapet selv.

Priser og prisvinnere er følgende:

Norsk Datas pris

Norsk Data delte ut priser i 10 år til fagområdet partikkelfysikk. De som fikk denne prisen er:

1978: Jan Myrheim
1979: Eivind Osnes
1980: Hallstein Høgåsen
1981: Kjell Johnsen
1982: Torgeir Engeland og John Rekstad
1983: Jon Magne Leinaas
1984: Bjørn Wiik
1985: Gunnar Løvhøiden, Karl Nybø og Tor Fredrik Thorsteinsen
1986: Arne Lundby
1987: Carsten A. Lutken

Simrad Optronics pris

Denne prisen går til fagområdet elektro-optikk, eller til et arbeid der elektro-optiske metoder er anvendt. Den deles ut hvert annet år. Prisvinnerne til nå er:

1979: Karsten Dybvik og Ole Johan Løkeberg
1981: Halvor Heier og Jacob Stamnes
1983: Tycho Jæger
1985: Lars Othar Svaasand
1987: Morten Eriksrud
1989: Gunnar Wang
1991: Kjell Bløtekjær
1993: Aasmund S. Sudbø
1995: Hans Magne Pedersen
1997: Dag Roar Hjelme
1999: Jon Thomas Kringlebotn
2001: Jon Tschudi
2003: Gunnar Arisholm

IBMs pris

IBM Norge har gitt i alt 7 priser til fagområdet kondenserte fasers fysikk. Prisvinnerne er:

1990: Arne Skjeltnor
1991: Jon Magne Leinaas og Jan Myrheim
1992: Jens Feder og Torstein Jøssang
1993: Harald Bratsberg og Tom Henning Johansen
1994: Kuong-An Chao
1995: Asle Sudbø
1996: Jens Lothe

NFS undervisningspris

En pris Selskapet selv har gitt grunnlaget for. Vi fikk også støtte fra Cappelens forlag, NKI-forlaget, Norsk undervisningsforbund og Statoil. Prisen deles ut hvert annet år. Prisvinnerne er:

1993: Ingerid Hiis Helstrup
1995: Karl Torstein Hetland
1997: Øystein Falch
1999: Nils Fløttre
2001: Per Jerstad
2003: Bjørn Bjørneng

Norsk Hydros Birkelandpris

Prisen er gitt av Norsk Hydro. Den har fått navnet etter professor Kr. Birkeland, og er til minne om hans innsats for Norsk Hydro. Prisen er ikke knyttet til noe bestemt fagområde, men skal gis til "*fremragende norsk forskning innen fagområdet fysikk*". Prisvinnerne er:

1999: Ove Havnes
2000: Asle Sudbø
2003: Johan Moan

Presidenter

1. Egil A. Hylleraas : Ineterimstyret 1951 – 1953 + 1953
2. Bjørn Trumpy : 1954 – 1958
3. Johan Holtsmark : 1958 – 1960
4. Sverre Westin : 1960 – 1966
5. Njål Hole : 1966 – 1970
6. Tormod Riste : 1970 – 1979
7. Eivind Osnes : 1979 – 1991
8. Thormod Henriksen : 1991 – 1999
9. Steinar Stapnes : 1999 – 2004
10. Anne Borg : 2004 –

Sekretær

1. Ingerid (Woldhaug) Rognes : ? – 1970
2. Gerd Jarrett : 1970 – 1995
3. Tove Svendby : 1995 – 1999
4. Heidi Bruvoll : 1999 – 2004
- 5.

Redaktører i Fra Fysikkens Verden

1. Egil A. Hylleraas : 1939 – 1956
2. Gotfred Kvifte : 1956 – 1962
3. Haakon Olsen : 1962 – 1977
4. Olav Steinsvoll : 1977 – 1981
5. Jostein Knutsen og Hans Kolbenstvedt : 1981 : 1987
6. Øivin Holter og Finn Ingebretsen : 1987 –

Æresmedlemmer

- 1963 : Oluf Chr. Bøckman
1964. Egil A. Hylleraas
1972. Bjørn Trumpy
1972. Sverre Westin
1980. Tormod Riste
1992. Haakon Olsen
1992. Eivind Osnes
1995. Gerd Jarrett
2000. Thormod Henriksen
2003. Otto Øgrim